

DOI: [10.32702/2307-2156-2019.7.21](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.7.21)

УДК 351

*Н. С. Грабар,
к. держ. упр., провідний фахівець відділу з координації наукової роботи та
докторантури, Харківський регіональний інститут державного управління Національної
академії державного управління при Президентові України
ORCID: 0000-002-8529-3505*

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

*N. Hrabar
PhD in Public Administration, leading specialist in the coordination of scientific work and
doctoral studies, Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy
for Public Administration under the President of Ukraine*

INFORMATION SECURITY IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF A GLOBAL INFORMATION SOCIETY

Наукова стаття присвячена дослідженню інформаційної безпеки в умовах становлення глобального інформаційного суспільства. У статті з урахуванням комплексного науково-методологічного аналізу дослідженні різних підходів вчених щодо визначення поняття інвестиційної діяльності та надано авторське визначення зазначеної дефініції. За підсумками теоретичного аналізу всіх поглядів, зроблено висновок, що інформаційна безпека в умовах становлення глобального інформаційного суспільства тісно пов'язана з проблемами забезпечення безпеки особистості, а також соціуму в цілому. Особливо яскраво це проявляється в Україні, де інформаційні системи мають тісний зв'язок з владними структурами. Враховуючи, багатогранність та комплексність державного регулювання зумовлюється подальша необхідність у наукових дослідженнях механізмів забезпечення інформаційної безпеки. Інформаційна безпека суспільства в цілому і його структурних частин обумовлена, перш за все, швидко зростаючими технологічними можливостями сучасних інформаційних систем, які за своїм впливом на політику, господарсько-економічне життя, духовно-ідеологічну сферу визначаються на даному етапі історичного розвитку державно-суспільного ладу вирішальними і всеохоплюючими.

The scientific article is devoted to the research of information security in the conditions of formation of the global information society. In the article, taking into account the complex scientific and methodological analysis, the research of different approaches of scientists to determine the concept of investment activity and provided the author's definition of this definition. On the basis of the theoretical analysis of all views, it is concluded that information security in the context of the formation of a global information society is closely connected with the problems of ensuring the security of the individual, as well as of society as a whole. This is especially evident in Ukraine, where information systems have a close connection with the authorities.

It is proved that the problems of information security can be divided into three large groups: problems of the humanitarian nature (problems of information security that arise in connection with uncontrolled use and dissemination of personal data of citizens, intrusion in private life, slander and theft of personality); problems of economic and legal nature (problems of information security arising as a result of leakage, distortion and loss of commercial and financial information, theft of brands and intellectual property, disclosure of information about the financial situation of citizens, industrial espionage and distribution of materials damaging the business reputation of companies) ; problems of a political nature (problems of information security arising from information wars, cyberwar and electronic intelligence in the interests of political groups, compromising state secrets, attacks on information systems of important defense, transport and industrial objects, incomplete information and misinformation of heads of strategic institutions)

Taking into account the multifaceted nature and complexity of state regulation, the further need for research safety of information security mechanisms is determined by scientific research. Information security of society as a whole and its structural parts is due, first of all, to the rapidly growing technological capabilities of modern information systems, which, in their influence on politics, economic and economic life, the spiritual and ideological sphere are determined at this stage of the historical development of the state-public system by decisive and all-encompassing.

Ключові слова: *інформаційна безпека; інформаційні взаємодії; інформаційне суспільство; глобальне інформаційне суспільство; державне управління.*

Keywords: *information security; information interactions; information society; global information society; state administration.*

Постановка проблеми. В умовах здобуття Україною незалежності та проголошення і впровадження курсу на демократичні, гуманістичні ідеї й цінності, проблематика розбудови та впровадження інформаційної безпеки набуває все більшої гостроти та актуальності. Водночас, сучасний світ наповнений багатограними аспектами та ознаками, які характеризують інформаційну безпеку у динамічному вимірі, який виходить далеко за межі доктринальних уявлень про зазначену дефініцію, зокрема в контексті становлення глобального інформаційного суспільства.

Початок третього тисячоліття ознаменовано народженням суспільства нового типу – інформаційного, в якому основним стратегічним ресурсом постає інформація. Вплив, який чинять інформаційні процеси на всі сфери державного та суспільного життя, актуалізує найважливіші питання соціального буття, в тому числі питання інформаційних взаємодій, включаючи боротьбу за інформаційний простір і протидія різного роду інформаційним загрозам. У зв'язку з цим, не може не змінюватися ситуація щодо дослідження ціннісної орієнтації особистості, її інформаційного обґрунтування та інформаційної безпеки.

Роль інформаційної сфери, яка представляє собою сукупність інформації, інформаційної інфраструктури суб'єктів, які здійснюють збір, формування, поширення і використання інформації, а також систем регулювання виникаючих при цьому громадських відносин, значно зросла на сучасному етапі розвитку суспільства. Будучи важливим фактором життя суспільства, інформаційна сфера має суттєвий вплив на стан політичної, оборонної та економічної складових безпеки України. Від забезпечення інформаційної безпеки істотно залежить національна безпека України, і ця залежність буде значно зростати в ході технічного прогресу і проникнення інформаційних технологій в усі сфери діяльності сучасного суспільства.

У зв'язку з цим інформаційна безпека стає найважливішим базовим елементом всієї системи безпеки української державності. Обумовлено це, перш за все, швидко зростаючими технологічними можливостями сучасних інформаційних систем, які за своїм впливом на політику, господарсько-економічне життя, духовно-ідеологічну сферу, правові, соціально-економічні погляди людей стали в даний час вирішальними і всеохоплюючими, що й зумовило науковий інтерес до обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений доктринальний аналіз проблеми інформаційної безпеки засвідчив, що, незважаючи на величезний інтерес до проблеми, її вивчення має переважно техніко-прикладний характер і орієнтоване на рішення конкретних науково-технічних завдань. Лише в небагатьох роботах актуалізується соціально-культурологічний аспект проблеми інформаційної безпеки, забезпечення цілісності, достовірності та доступності культурно-історичної інформації, постійна

зміна поточної ситуації, відсутність ефективних методик вирішення виникаючих питань стосовно до конкретних задач сфери інформаційної культури, як такої, вимагає системного підходу. Інформаційна безпека в контексті становлення глобального інформаційного суспільства лише починає досліджуватися, і цілі галузі знань, пов'язані з функціонуванням різних соціальних інститутів,

Дослідженню теоретико-практичних аспектів інформаційної безпеки, зверненого до ролі інформаційних процесів, присвячені роботи вітчизняних вчених О. Бодрука, О. Власюка, В. Горбуліна, А. Качинського, В. Крисаченка, О. Маначинського, Б. Парахонського, С. Пирожкова, Т. Стародуб, О. Шевченка та ін.

Концептуальні проблеми інформаційної безпеки розглядаються в роботах вітчизняних та іноземних вчених: Р. Арона, К. Гаджієва, К. Клаузевіца, Б. Ліддел-Гарта, Н. Макіавеллі, Х. Мольтке, К. Поппера, П. Прудона, С. Рибкіна, С. Тюшкевича, М. Цюрупи, А. Швейцера та ін.

Проблематиці інформаційно-психологічного протиборства та інформаційних війн, а також питанням взаємодії органів державного і державного управління присвячені праці Л. Артюшина, М. Варія, В. Корендовича, В. Криська, В. Лісічкіна, О. Литвиненка, С. Мосова, В. Толубка та інших.

Отже, ступінь наукової розробленості проблеми свідчить про те, що сьогодні інформаційна безпека займає одне з центральних місць в наукових дослідженнях. Разом з тим аналіз робіт показує, що інформаційна безпека в умовах становлення глобального інформаційного суспільства, хоча і знаходиться в полі зору науковців, проте, як об'єкт комплексного доктринального дослідження представлена недостатньо.

Внаслідок чого **метою** даної статті є дослідження особливостей інформаційної безпеки в умовах становлення глобального інформаційного суспільства із урахуванням сучасного етапу історичного розвитку державно-конституційного ладу.

Виклад основного матеріалу. В цілому, різноманітність підходів до поняття «інформації» в значній мірі визначається специфікою сфер, в яких дане поняття використовується. Різниця в способах передачі інформації, видах інформаційних загроз і формах уявлення готових інформаційних продуктів диктує різні погляди на дослідження ключових аспектів інформаційної безпеки. Відповідно до цього специфіка сфери державного управління вимагає свого, особливого підходу до вивчення даної проблеми.

Спираючись на праці класиків філософії, культурології, соціології, а також новітні дослідження в області природничих дисциплін, ми беремо за основу свого дослідження атрибутивну концепцію інформації, в якій остання розглядається як атрибут матерії, крізь її загальну і суттєву властивість. В даному контексті, інформація являє собою міру визначеності, організованості, впорядкованості, складності та різноманітності. Як наслідок інформація пов'язується з іншою загальною властивістю матерії – її відображенням, тобто інформацію можна трактувати як зміст цілісного процесу, або як інваріантну частину відображення, яка може бути визначена і передана від однієї системи до іншої. У зв'язку з цим основне завдання із забезпечення інформаційної безпеки в сфері державного управління полягає в збереженні механізмів соціальних взаємодій, стабілізації функціонування соціокультурних систем [1, с. 38-39].

Ст. 17 Конституції України визначає, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [2], що свідчить про набуття категорією «інформаційна безпека» в нормативно-правовому аспекті конституційного статусу [3, с. 30].

Доктринальних визначень інформаційної безпеки існує сьогодні дуже багато, однак досі немає єдиної думки щодо її сутності [4-7]. За класифікацією В. Ліпкана, можна виокремити декілька підходів до визначення сутності феномену інформаційної безпеки, за якими під останнім розуміють: стан захищеності інформаційного простору; процес управління загрозами та небезпеками, що забезпечує інформаційний суверенітет України; стан захищеності національних інтересів країни в інформаційному середовищі або в інформаційній сфері; захищеність установлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі; важливу функцію держави; суспільні відносини, пов'язані із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі; невід'ємну частину політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки [8, с. 25-30]. У свою чергу, О. Данільян, О. Дзьобань та М. Панов визначають це поняття як безпеку об'єкта від інформаційних загроз або негативних впливів, пов'язаних з інформацією, та нерозголошення даних про той чи інший об'єкт, що є державною таємницею [9, с. 165].

Якщо звернутися до нормативного визначення інформаційної безпеки, то слід зазначити, що чинне законодавство України не містить відповідного розгорнутого тлумачення цього поняття, проте нормативні акти, які торкаються питань інформаційної безпеки, закономірно розглядають її в контексті більш загального поняття національної безпеки. Справді, в умовах сьогодення наявність та доступність достовірної інформації про стан та динаміку розвитку економічних, політичних, соціальних та інших процесів у суспільстві вирішальною мірою визначають можливість владних структур та суспільства в цілому щодо вироблення та реалізації ефективних рішень в геополітичній, військово-стратегічній, науковій, освітній, культурній, історичній та екологічній сферах, а за умов інтелектуалізації та інформатизації суспільства інформація та інформаційні комунікації стають факторами, здатними або забезпечити стратегічну стабільність та розвиток суспільства й держави в цілому, або роз'єднати та дестабілізувати суспільство [10].

Таким чином, в контексті науково-доктринального тлумачення під інформаційною безпекою

розуміють захищеність інформації від незаконного ознайомлення, перетворення і знищення, а також захищеність інформаційних ресурсів від впливів, спрямованих на порушення їх працездатності.

Природа цих впливів може бути найрізноманітнішою: це і спроби проникнення зловмисників, і помилки персоналу, і вихід з ладу апаратних і програмних засобів, і стихійні лиха і т. д. Сучасна автоматизована система обробки інформації являє собою складну систему, що складається з великого числа компонентів різного ступеня автономності, які пов'язані між собою і обмінюються даними. Практично кожен компонент може піддатися зовнішньому впливу або вийти з ладу. Компоненти автоматизованої системи можна розбити на наступні групи:

- апаратні засоби – комп'ютери та їх складові частини (процесори, монітори, термінали, периферійні пристрої – дисководи, принтери, контролери, кабелі, лінії зв'язку і т. д.);
- програмне забезпечення – придбані програми, вихідні, об'єктні, завантажувальні модулі; ОС і системні програми (компілятори і т. д.);
- дані – збережені тимчасово і постійно, на магнітних носіях, друківані, архіви, системні журнали і т. д.;
- персонал – обслуговуючий персонал і користувачі.

Однією з особливостей забезпечення інформаційної безпеки в автоматизованій системі є те, що таким абстрактним поняттям, як інформація, об'єкти і суб'єкти системи, відповідають фізичні уявлення в комп'ютерному середовищі:

- для подання інформації – машинні носії інформації у вигляді зовнішніх пристроїв комп'ютерних систем, оперативної пам'яті, файлів і т. д.;
- об'єктам системи – пасивні компоненти системи, що зберігають, які беруть або передають інформацію. Доступ до об'єкту означає доступ до міститься в ньому інформації;
- суб'єктам системи – активні компоненти системи, які можуть стати причиною потоку інформації від об'єкта до суб'єкта або зміни стану системи. В якості суб'єктів можуть виступати користувачі, активні програми і процеси.

Інформаційна безпека комп'ютерних систем досягається забезпеченням конфіденційності, цілісності та достовірності даних, що обробляються, а також доступності та цілісності інформаційних компонентів і ресурсів системи [11].

Основними компонентами інформаційної безпеки є: достовірність і повнота інформації; забезпечення документування історико-культурного процесу; збереження інформації, розглянутої не тільки як збереження матеріальних носіїв культурно-історичної інформації, але і як дбайливе ставлення до емоційно-образної складової культурної спадщини; якість і ефективність культурно-історичної інформації, що визначають провідну роль достовірного культурної спадщини та культурних цінностей в регуляції масової свідомості; забезпечення відповідності об'єктів культурно спадщини і їх атрибуції з метою неприпустимості його культурної спадщини, спотворення в комерційних та інших цілях; збереження історико-культурного контексту представляється різними установами науки і освіти інформації і неприпустимість його спотворення в цілях просування ідеології окремих соціальних груп; обмін і співробітництво між установами культури, освіти, ЗМІ з метою більш повного та достовірного представлення достовірного культурно-історичної спадщини.

Інформація на всіх етапах історичного розвитку людства була об'єктом боротьби. Серйозну небезпеку становлять собою прагнення ряду держав до домінування в світовому інформаційному просторі, розробка низкою держав концепції інформаційних війн, що передбачає створення засобів небезпечного впливу на інформаційні сфери інших країн світу, порушення нормального функціонування інформаційних та телекомунікаційних систем, а також збереження інформаційних ресурсів, отримання несанкціонованого доступу до них.

Вплив інформаційних технологій, крім військових операцій наочно демонструють події в економічній та фінансовій сферах. Штучне створення економічних криз можна сміливо прирівняти до стратегічних інформаційних операцій. Таким чином, інформаційне протистояння змінює уявлення про те, що таке «супердержава». Ядерна зброя як фактор стабільності та домінування після Карибської кризи 1962 року відходить на другий план, йому на зміну приходять зброя інформаційна, яка дозволяє реально управляти політикою держав.

Більш того, на початку XXI століття особливо загострюється небезпечна тенденція – поява і поширення глобального екстремізму, як діючої сили в міжнародних відносинах. Головна особливість полягає в тому, що терористи використовують в міжнародній політиці технології «підбурювання» держав, для досягнення своїх цілей, особливо таких великих конгломератів, як США і Росія. Досить помітно дана тенденція проявилася з другої половини 90-х років на прикладі загострення інформаційно-геополітичного протистояння США і ряду країн Західної Європи з Росією і її союзниками. Для здійснення цього використовувалася інформація і, отже, інформаційна зброя.

Під таким потужним натиском цього надточного інформаційної зброї світове співтовариство дробиться, розколюється на частини, спотворюється самосприйняття і сприйняття інших народів, втрачається самоідентичність народів, породжується агресія неймовірних масштабів, посилюються сепаратистські настрої. Оскільки сучасна ідеологія інформаційної війни базується на символічному

сприйнятті світу, система управління цими важко оборотними процесами спрощується [12, с. 95].

У теоретико-методологічному відношенні ми опираємося на принципах історизму та достовірності, на концепціях розвитку культури, особистості і суспільства, найважливішими принципами якої є: принцип об'єктивності в інтерпретації даного матеріалу, принцип системності і конкретності розгляду фактів, що вимагають від дослідника аналізувати будь-яке суспільне явище в процесі розвитку, з огляду на при цьому національно-регіональну специфіку, у всьому різноманітті його генетичних і причинних взаємозв'язків. У роботі використаний також комплексний системний аналіз досліджуваної проблематики, що допомагає встановити поліаспектне розуміння проблеми і множинність способів її рішення.

Внаслідок чого, слід зазначити, що проблема захисту інформації від несанкціонованого доступу, зміни або пошкодження досліджується людиною з найдавніших часів. Були розроблені необхідні технології, засновані спеціальні служби і сформовані відповідні підрозділи. Все це частково залишається актуальним і сьогодні. Однак загальна комп'ютеризація, яка охопила практично всі сфери суспільної діяльності призвела до того, що: все великі масиви інформації зберігаються на машинних носіях і обробляються по електронній технології, інтенсивно йде процес злиття традиційних і автоматизованих технологій обробки інформації; інформація стає доступнішою, а швидкість її поширення вищою.

Якщо раніше захист підлягали переважно державні та військові секрети, то зараз, поряд з ними, захисту підлягають комерційні таємниці, банківська інформація та деякі інші; виникає необхідність захисту елементів авторського права і права власності на інформацію; конфіденційної і персональної інформації і т. д. Все це настійно вимагає істотної зміни погляду, по-перше, на проблеми безпеки інформації та якісного вдосконалення способів, методів і засобів її забезпечення. По-друге, на питання інформаційної культури сучасної людини.

З огляду на вищевикладене, проблеми інформаційної безпеки можна розділити на три великі групи:

1. Проблеми гуманітарного характеру – проблеми інформаційної безпеки, що виникають у зв'язку з безконтрольним використанням та поширенням персональних даних громадян, вторгненням в приватне життя, наклепом і крадіжками особистості.

2. Проблеми економічного і юридичного характеру – проблеми інформаційної безпеки, що виникають в результаті витоку, перекручування і втрати комерційної та фінансової інформації, крадіжок брендів і інтелектуальної власності, розкриття інформації про матеріальне становище громадян, промислового шпигунства і поширення матеріалів, що завдають шкоди діловій репутації компаній.

3. Проблеми політичного характеру – проблеми інформаційної безпеки, що виникають із-за інформаційних воєн, кібервійни і електронної розвідки в інтересах політичних груп, компрометації державної таємниці, атак на інформаційні системи важливих оборонних, транспортних і промислових об'єктів, неповного інформування і дезінформації керівників стратегічних установ.

Описуваних проблем можна уникнути, якщо розглядати питання інформаційної безпеки не тільки при навчанні відповідних фахівців, а й включати в перелік системоутворюючих компонентів поняття «інформаційна культура» окремих елементів інформаційної безпеки, якими, на нашу думку, сьогодні повинен володіти будь-який громадянин. Вирішення проблеми забезпечення інформаційної безпеки на рівні особистості, має носити комплексний системний характер і здійснюватися на різних рівнях:

перший рівень – нормативний. На даному рівні органи державної влади повинні створити несуперечливу нормативну базу, що враховує всі аспекти проблеми інформаційної безпеки.

другий рівень – інституційний, включає в себе узгоджену діяльність різних соціальних інститутів, пов'язаних з вихованням і соціалізацією, щодо забезпечення інформаційної безпеки особистості.

третій рівень – особистісний. Цей рівень пов'язаний, перш за все, з самовихованням, самоосвітою, формуванням високого рівня інформаційної культури особистості як частини загальної культури людини. На даному рівні відбувається формування необхідних особистісних якостей для забезпечення інформаційної самозахисту особистості.

Висновки. Таким чином, інформаційна безпека в умовах становлення глобального інформаційного суспільства тісно пов'язана з проблемами забезпечення безпеки особистості, а також соціуму в цілому. Особливо яскраво це проявляється в Україні, де інформаційні системи мають тісний зв'язок з владними структурами. Враховуючи, багатогранність та комплексність державного регулювання зумовлюється подальша необхідність у наукових дослідженнях механізмів забезпечення інформаційної безпеки.

Список використаних джерел.

1. Хитарова И. Ю. Духовная жизнь общества как объект информационной безопасности // Этносоциум и межнациональная культура. 2008. № 6. С. 37-47
2. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 02.07.2019).
3. Цимбалюк В. Окремі питання щодо визначення категорії «інформаційна безпека» у нормативно-правовому аспекті. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. Науково-технічний збірник. К., 2004. С. 30-33
4. Красноступ М. Д. Інформаційна безпека України: сутність та проблеми. Інформаційні технології та захист інформації. 1999. №1. С. 108- 110.

5. Баранов А. А. Концептуальные вопросы информационной безопасности Украины. Нормативно-правовая база защиты информации: Сб-к материалов. К., 1997. С. 53-58
6. Згуровський М. З. Проблеми інформаційної безпеки в Україні, шляхи їх вирішення. Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні. Науково-технічний збірник. К., 2000. С. 10-14.
7. Вус М. А., Нестеров Ю. М. Информационное общество. Информационное право. Информационная безопасность. Актуальные проблемы безопасности информационного пространства. Материалы Всероссийской научно-практической конференции. СПб., 5-8 октября 1999 г. СПб., 1999. С. 19-20
8. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: [навчальний посібник]. К.: КНТ, 2006. 280 с
9. Данильян О. Г., Дзюбань О. П., Панов М. І. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації: [навчальний посібник]. Х.: Фоліо, 2002. 285 с.
10. Петраков М. В. Об основных направлениях обеспечения информационной составляющей в системе национальной безопасности. Материалы научной конференции «Концептуальные проблемы информационной безопасности в союзе России и Беларуси». СПб., 2000. 16.07.2017 URL: <http://jurfak.spb.ru/conference/2001.htm> (дата звернення: 02.07.2019)
11. Основные понятия защиты информации и информационной безопасности. URL: <http://ypn.ru/102/introduction-to-information-protection-and-information-security/> (дата звернення: 02.07.2019).
12. Астахова Л. В. Сущность понятия «Культура информационной безопасности» и ее формирование у студентов вуза // Экономика. Информатика. Безопасность: сб. науч. тр. Междунар. науч.-практ. конф., 2007 / науч. ред. В. А. Киселева, Л. В. Астахова. Челябинск: Изд-во ЮУрГУ, 2007. С. 93-99.

References.

1. Khitarova, I. U. (2008), "Spiritual life of society as an object of information security", *Ethnosocium and interethnic culture*, vol. 6, pp. 37-47
2. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/en/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 02 July 2019).
3. Tsimbalyuk, V. (2004), "Separate issues regarding the definition of the category "information security" in the legal and regulatory aspect. Legal, normative and metrological provision of the information security system in Ukraine", *Scientific and technical collection*, pp. 30-33
4. Krasnost, M. D. (1999), "Information Security of Ukraine: the essence and problems", *Information technology and information protection*, vol.1, pp. 108- 110.
5. Baranov, A. A (1997), "Conceptual issues of information security of Ukraine", *Regulatory and legal framework for the protection of information*, pp. 53-58
6. Zgurovsky, M. Z. (2000), "Problems of information security in Ukraine, ways of their solution. Legal, normative and metrological provision of the information security system in Ukraine", *Scientific and technical collection*, pp. 10-14.
7. Vus, M. A. and Nesterov, U. M. (1999), "Information Society. Information law. Information security. Actual problems of information space security", *Materialy Vserossijskoj nauchno-prakticheskoy konferencii [Materials of the All-Russian scientific-practical conference]*, St. Petersburg, Russia, 5-8 October, pp. 19-20
8. Lipkan, V. A (2006), *Informacijna bezpeka Ukraїni v umovah evrointegracїi [Information security of Ukraine in conditions of European integration]*, Kyiv, Ukraine.
9. Danylyan, O. G. Dzoban, O. P. and Panov, M. I. (2002), *Natsional'na bezpeka Ukrainy: struktura ta napriamky realizatsii [National Security of Ukraine: structure and directions of implementation]*, Folio, Kharkiv, Ukraine.
10. Petrakov, M. V (2017), "On the main directions of ensuring the information component in the system of national security", *Materials of the scientific conference "Conceptual problems of information security in the union of Russia and Belarus"*, available at: <http://jurfak.spb.ru/conference/2001.htm> (Accessed 02 July 2019).
11. Your Private Network (2009), "Basic concepts of protection of information and information security", available at: <http://ypn.ru/102/introduction-to-information-protection-and-information-security/> (Accessed 02 July 2019).
12. Astakhova, L.V. (2007), "Essence of the concept "Culture of information security" and its formation at university students", *Jekonomika. Informatika. Bezopasnost': sb. nauch. tr. Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. [Economics. Computer science Security: Sat scientific tr International scientific practice. conf.]*, Publishing Department of the South Urals State University, Chelyabinsk, Russia, pp. 93-99.

Стаття надійшла до редакції 04.07.2019 р.